

Voorzitter

Ik constateer dat door de verwerping van dit amendement het andere op stuk nr. 16 voorkomende amendement als verworpen kan worden beschouwd.

De artikelen 8 tot en met 12 en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, de PvdA, GroenLinks, de PvdD, de ChristenUnie, de SGP en het CDA voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

In stemming komt de motie-Langkamp/Dibi (30912, nr. 17).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks en de PvdD voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

In stemming komt de motie-Langkamp/Dibi (30912, nr. 18).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks en de PvdD voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

In stemming komt de motie-Langkamp/Dibi (30912, nr. 19).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks en de PvdD voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

In stemming komt de motie-Langkamp/Dibi (30912, nr. 20).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks en de PvdD voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

Aan de orde zijn de **stemmingen over moties**, ingediend bij het debat over **het ontslagrecht en de participatietop**, te weten:

- de motie-Nicolai c.s. over vereenvoudiging van het ontslagrecht (29544, nr. 92);
- de motie-Koşer Kaya over afschaffing van het duale ontslagstelsel (29544, nr. 93).

(Zie vergadering van 21 juni 2007.)

De **voorzitter**: Op verzoek van mevrouw Koşer Kaya stel ik voor, haar motie (29544, nr. 93) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

In stemming komt de motie-Nicolai c.s. (29544, nr. 92).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van D66, de PvdD, de VVD, de SGP en de PVV voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

Aan de orde is de behandeling van:

- **de brief van het Presidium over de uitvoering van de motie-Ten Broeke c.s. over verbetering van de controle op Europese wetgeving (21501-20, nr. 360).**

De **voorzitter**: Ik stel voor, de voorstellen van de voorzitters van de vaste commissie voor Europese Zaken en van de Tijdelijke gemengde commissie subsidiariteitstoets over te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van:

- **de brief van het Presidium over een adviesaanvraag aan het Ruimtelijk Planbureau (RPB) over de RPB-studie "Veel steden maken nog geen Randstad" (31082, nr. 1).**

De **voorzitter**: Ik stel voor, met het verzoek van de vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer in te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het verslag van een algemeen overleg met de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over stemmachines (30800-VII, nr. 56).**

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Gerken** (SP): Voorzitter. In het algemeen overleg over stemmachines kwam Kamerbreed de wens naar voren om een paper trail, een papieren spoor, en een open broncode te hanteren bij het verkiezingsproces, opdat wat er gestemd is of op wie er gestemd is, open en helder te controleren is. Dit was niet alleen een Kamerbrede wens, ook de OVSE heeft deze twee punten al in rapporten genoemd en de commissie-Hermans heeft eveneens gesproken over een paper trail en over de wenselijkheid van een open broncode. De staatssecretaris heeft aangegeven dat zij wil wachten op de bevindingen van de commissie-Korthals Altes. Het moge duidelijk zijn dat wij vinden dat de staatssecretaris nu de regie in handen moet nemen en dat zij niet moet volstaan met de halfslachtige oplossingen waarmee nu gewerkt wordt. Die oplossingen heeft zij overigens goed toegepast, maar ze zijn compleet overbodig, omdat de ontwikkelingen toch gewoon in de richting van een papieren spoor en een open broncode gaan. Daarom dien ik een motie in over het werken met een papieren spoor en steun ik de motie van de heer Duyvendak over een open broncode.

Gerkens

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat:

- het stemproces te allen tijde voor de kiezer helder en controleerbaar dient te zijn;
- door de invoering van een paper trail de helderheid en de controleerbaarheid van stemcomputers verbeterd wordt;
- de OVSE en de commissie-Hermans beide van mening zijn dat er een paper trail moet komen;

verzoekt de regering, over te gaan tot invoering van een paper trail bij stemcomputers,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Gerkens, Duyvendak en Brinkman. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 57 (30800-VII).

De heer **Hessels** (CDA): Voorzitter. Ook onze fractie was onthutst na het lezen van het rapport van de commissie-Hermans. Zij maakt zich ernstige zorgen over hoe wij nu verder moeten gaan. Wij hebben dit net als alle andere fracties ook heel duidelijk in het algemeen overleg laten blijken. Maar de uitkomst van dit overleg was dat de staatssecretaris zou proberen, de commissie-Korthals Altes eerder rapport te laten uitbrengen – kan zij aangeven hoe het hiermee staat? – en dat wij haar de kans zouden geven, op basis daarvan heel efficiënt een samenstel van maatregelen af te kondigen. Wij dienen dus geen motie in en wij geven ook geen steun aan de ingediende en de nog in te dienen moties, al staan wij wel positief tegenover de gedachte van een paper trail en van open source bij stemmachines. Wij willen de staatssecretaris de kans geven om een doordacht plan te maken, waarbij wij wel herinneren aan de voorwaarde die wij in het algemeen overleg hebben gesteld, namelijk dat zij zo doortastend zal optreden dat zij, als blijkt dat de voorstellen het niet zullen halen, maatregelen neemt om tot een andere manier van stemmen over te gaan. Geen verdere fouten meer bij de stemprocedure, onzekerheid hierover kunnen wij ons niet veroorloven.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Ik begrijp dat u positief staat tegenover een paper trail en een open broncode, maar dat u afwacht welke stappen de staatssecretaris zal ondernemen. Die geeft echter aan dat zij helemaal geen stappen zal ondernemen en dat zij wacht op het rapport van de commissie-Korthals Altes.

De heer **Hessels** (CDA): Wij hebben met de staatssecretaris besproken dat zij passende maatregelen zal nemen zodra zij een volledig beeld van het stemproces heeft. Het is heel goed mogelijk dat een paper trail en een open broncode daar een onderdeel van uitmaken, maar wij willen dit niet frustreren door steeds maar weer een klein stukje te gaan regelen. Wij hebben in de afgelopen

decennia al genoeg gehannest met dit dossier. Nu moeten wij het goed regelen, en wat ons betreft is direct na de zomer het juiste moment daarvoor, wanneer de staatssecretaris haar reactie geeft op het rapport van de commissie-Korthals Altes.

De heer **Duyvendak** (GroenLinks): Het kan wel even duren voordat zo'n definitieve regeling er is. Vindt u het aanvaardbaar om in Nederland nog een keer verkiezingen te houden zonder open sourcesoftware en zonder paper trail?

De heer **Hessels** (CDA): Wij rekenen erop dat die definitieve regeling er snel komt, in ieder geval ruim voor de volgende verkiezingen. Dan moet ook worden ingeschat wat de risico's voor de verkiezingen zijn. Ik wijs de heer Duyvendak erop dat wij in de afgelopen 30 jaar steeds verkiezingen hebben gehad zonder paper trail en open source. Wij twijfelen niet aan de juistheid van die uitkomsten, maar willen ons verdiepen in het rapport van de commissie-Korthals Altes.

De heer **Duyvendak** (GroenLinks): Voorzitter. De GroenLinksfractie vindt dat wij het niet hadden moeten doen zoals wij dat de afgelopen 30 jaar hebben gedaan, zeker na lezing van het rapport van de commissie-Hermans. De conclusie in haar rapport is immers dat het niet goed is gegaan. Wij steunen iedereen die het systeemstelsel zoals dat was gegroeid, op zijn kop zet en dat opnieuw organiseert volgens nieuwe randvoorwaarden. Zodoende kan er wel een transparante, duidelijke en controleerbare verkiezingsuitslag komen. De staatssecretaris kiest voor een tijdelijke regeling, in afwachting van een meer definitieve. De tijdelijke regeling is het gevolg van het onderzoek van de commissie-Hermans en de definitieve regeling zal het gevolg zijn van het onderzoek van de commissie-Korthals Altes. Dat zou misschien voldoende zijn als wij erop konden vertrouwen dat de eerstvolgende verkiezingen en referenda plaatsvinden nadat het proces van de commissie-Korthals Altes is afgerond, een en ander is geïmplementeerd en werkt. Tot mijn vreugde las ik echter vanochtend in de krant dat de PvdA-fractie nu ook voorstander is van een referendum over het Europees grondwettelijk verdrag. Dat maakt de kans op een referendum natuurlijk wel groter. Dan zouden wij over driekwart jaar al een dergelijk referendum kunnen houden. Duidelijk is dat de commissie-Korthals Altes dan nog niet gereed is. De aanbevelingen zijn dan niet geïmplementeerd. Het is mogelijk dat er nog andere referenda worden gehouden en dat het kabinet valt. Als het goed is, zijn er in 2009 verkiezingen. Ik vraag mij af of dan alles van de commissie is geïmplementeerd. Omdat daarover absoluut geen zekerheid is, hecht de GroenLinksfractie eraan om twee essentiële zaken te regelen. Dat wil zij ook doen voor de tijdelijke voorziening. Zij doelt dan op de paper trail. Daarom heeft zij de motie van de SP-fractie daarover mede ondertekend. Daarnaast doelt zij op de open source. Namens mijn fractie dien ik daarom de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

Duyvendak

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat:

- het stemproces te allen tijde voor de kiezer helder en controleerbaar dient te zijn;
- stemcomputers die draaien op software met een gesloten broncode op geen enkele wijze controleerbaar zijn;
- men daardoor feitelijk niet weet wat er met de stem van een kiesgerechtigde gebeurt;
- de OVSE van mening is dat stemcomputers moeten draaien op software die onafhankelijk gecontroleerd kan worden;
- de commissie-Hermans van mening is dat het gebruik van een open broncode sterk overwogen dient te worden;

verzoekt de regering, over te gaan tot invoering van een stemcomputer die als software uitsluitend een open broncode heeft,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Duyvendak en Gerkens. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 58 (30800-VII).

De heer **Hessels** (CDA): De heer Duyvendak zegt hiermee dus dat tijdens de volgende verkiezingen het rode potlood moet worden gebruikt?

De heer **Duyvendak** (GroenLinks): Als er een keuze moet worden gemaakt tussen geen paper trail en geen open source of het rode potlood, dan kiest mijn fractie voor het laatste. De heer Hessels heeft mijn vraag aan hem als het ware omgedraaid. Ik heb hem namelijk zojuist gevraagd of hij het aanvaardbaar zou vinden als de aanbevelingen van de OVSE werden geschonden en er nogmaals op de gebruikelijke manier verkiezingen werden gehouden.

□

Mevrouw **Griffith** (VVD): Voorzitter. De VVD heeft in het algemeen overleg van 24 mei jongstleden al gezegd dat zij verbijsterd is over de uitkomsten van het onderzoek van de commissie-Hermans. Wij hebben een uitvoerig debat gevoerd met de staatssecretaris. De VVO heeft in dat overleg gezegd dat zij er vertrouwen in heeft dat de staatssecretaris op een goede manier met deze zaak aan de slag gaat. De staatssecretaris zal naar aanleiding van het rapport van de commissie-Korthals Altes aan de Kamer laten weten wat de vervolgstappen zullen zijn. Wij hebben vertrouwen in de stappen die de staatssecretaris zal zetten.

Ik dank de staatssecretaris voor de brief die zij aan de Kamer heeft gestuurd. Daarin mis ik echter wel de consequenties van openbaarmaking van de paper trail en de open broncode, gelet op de economische, financiële en bedrijfseconomische belangen. Ik krijg graag een antwoord.

De staatssecretaris heeft aangegeven dat het rapport van de commissie-Korthals Altes op 1 oktober verschijnt. Ik ga ervan uit dat wij daags daarna een kabinetsreactie

hebben, zodat wij ermee aan de slag kunnen. Zij heeft ook aangegeven dat zij ervoor zal zorgen dat de tijdelijke regeling zodanig zal zijn dat de toetsing van de stemcomputers voor de verkiezingen van het Europees Parlement in 2009 in orde is. Moties om nu al een verplichting op te leggen om de broncode openbaar te maken en de paper trail in te voeren, zullen wij niet steunen.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Als straks uit het rapport-Korthals Altes blijkt dat de commissie niet adviseert een open broncode of een paper trail in te voeren, wat is dan uw standpunt?

Mevrouw **Griffith** (VVD): U stelt een als-danvraag. Op 1 oktober komt de commissie met een advies en dan neemt de VVD een standpunt in.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Ik heb u al eerder horen zeggen, ook in het algemeen overleg, dat u voor die open broncode en voor de paper trail bent. U gaat mij toch niet vertellen dat u uiteindelijk uw standpunt alleen laat afhangen van datgene wat de commissie-Korthals Altes zegt, terwijl de OVSE en de commissie-Hermans zeggen dat een paper trail en een open broncode gewoon moeten?

Mevrouw **Griffith** (VVD): In de moties stelt u voor om nu al stappen te zetten. Dat vinden wij te vroeg. Wij hebben in het algemeen overleg met de staatssecretaris afgesproken waar de eisen van de VVD liggen, maar wij vinden dat het in zijn totaliteit moet worden bekeken. Op 1 oktober komt het rapport van de commissie-Korthals en dan bekijken wij dat in zijn totaliteit. De staatssecretaris heeft dat verwoord in haar brief. De VVD is heel blij dat zij diezelfde lijn hanteert.

De heer **Duyvendak** (GroenLinks): Mevrouw Griffith gaat ervan uit dat het voor de Europese verkiezingen in juni 2009 allemaal op orde is en dat de paper trail en de broncode dan eventueel zijn meegenomen. Maar mijn motie en de motie van mevrouw Gerkens zijn juist een reactie op de brief van de staatssecretaris, waarin zij schrijft dat het mogelijk niet haalbaar is en dat zij in dat geval terugvalt op de tijdelijke regeling, waarin de paper trail en de broncode niet zitten. De staatssecretaris zegt daarmee eigenlijk dat zij het aanvaardbaar vindt om zonder die dingen nog een keer de verkiezingen te doen. Vindt de VVD-fractie dat ook?

Mevrouw **Griffith** (VVD): Als u mij de garantie kunt geven dat er voor 1 oktober nieuwe verkiezingen zullen zijn, wil ik u de garantie geven dat wij voor 1 oktober overgaan tot invoering van een paper trail en openbaarmaking van de broncode. Die garantie kunt u mij niet geven. De Kamer gaat twee maanden met reces en begint in september weer. Voor 1 oktober komt het rapport van de commissie-Korthals Altes uit. Wij zijn bereid te wachten tot 1 oktober. Ik hoor graag van de staatssecretaris of wij daags na het uitkomen van het rapport een kabinetsreactie zullen ontvangen.

□

De heer **Kalma** (PvdA): Voorzitter. De PvdA is enigszins verrast door het moment waarop de moties ter tafel

Kalma

komen. Wij kunnen ons wel de achtergrond voorstellen, maar hebben ook aarzelingen, gezien het afgesproken parcours in verband met de commissie-Korthals Altes. Tegen deze achtergrond wachten wij het antwoord van de staatssecretaris af.

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. Een stemprocedure moet helder, betrouwbaar en controleerbaar zijn. Het is op dit moment absoluut niet optimaal. Je moet niet wachten op rapporten die op 1 oktober zijn uitgekomen met mogelijk een referendum volgend jaar in het verschiet, maar zo snel mogelijk maatregelen nemen.

De Partij voor de Vrijheid is geen voorstander van een open broncode. Zo ver reikt ons wantrouwen in dit geval niet.

Wij zijn een fervent voorstander van de paper trail. Wij schalen dat in de categorie helder en betrouwbaar. Het is goed als de burger kan zien dat hij inderdaad het goede knopje heeft ingedrukt.

Hierbij komt er een nieuw probleem om de hoek kijken. Wat gebeurt er als een persoon, die misschien maar één keer per jaar een computer ziet, per ongeluk het verkeerde knopje indrukt? Hij krijgt dan de paper trail, het papiertje met de partij waarop hij heeft gestemd, en ontdekt dat hij een vergissing heeft begaan. Voor zulke gevallen zou er een procedure moeten zijn waarbij zo iemand naar de voorzitter van het kiesbureau kan gaan met de mededeling dat hij een vergissing heeft begaan en dat hij graag anders wil stemmen. Daarom heb ik de volgende motie voorbereid.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat invoer van een paper trail tijdens het stemproces tot gevolg kan hebben dat een kiezer, ogenblikkelijk na uitgave en verificatie van de paper trail, tot de ontdekking komt dat hij of zij zich heeft vergist;

overwegende dat deze vergissing soms het gevolg is van onkunde met computers;

verzoekt de regering, indien zij overgaat tot het invoeren van een paper trail, hierbij tevens de mogelijkheid tot een ogenblikkelijk herstel van een eventueel gemaakte vergissing in te voeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Brinkman. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 59 (30800-VII).

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Voorzitter. Wij hebben inderdaad in het algemeen overleg met de Kamer uitgebreid stilgestaan bij het rapport van de commissie-Hermans. Deze commissie heeft behoorlijk

ernstige conclusies getrokken over het verkiezingsproces in Nederland. Het is al 40 jaar een verweesd dossier. Ik heb gezegd dat ik dat niet goed vond, waarbij ik afstand heb genomen van wat er is gebeurd en ik aan de Kamer heb beloofd direct de regie op mij te nemen. Wij hebben meteen een aantal maatregelen genomen en stappen gezet. Ik was dan ook blij met de steun die de Kamer in dat algemeen overleg hiervoor heeft uitgesproken. Desalniettemin is er vandaag toch een drietal moties ingediend.

Voordat ik de sprekers en de moties langsloop, hecht ik eraan nog het volgende op te merken. Ik heb inderdaad aan de Kamercommissie beloofd om in een gesprek met de commissie-Korthals Altes de zorg van de Kamer over zowel de broncode als de paper trail over te brengen. Dat laatste heb ik ook gedaan. Op 11 juni hebben wij een goed gesprek met elkaar gevoerd. Het lijkt mij goed om daar nu iets over te zeggen, want deze punten waren terecht een zorg van de Kamer. Ik heb in het algemeen overleg reeds gezegd dat ik die zorg deelde, maar ik heb ook aangegeven dat er reeds een traject is afgesproken tussen de Kamer en mijn rechtsvoorganger en dat ik van plan was mij daaraan te houden. De commissie-Hermans kijkt terug; de commissie-Korthals Altes kijkt vooruit. Als je dat hebt afgesproken, hoor je je daaraan te houden. Wetende hoe breed deze punten bij de Kamer leefden – dat geldt voor zowel de broncode als de paper trail – heb ik dat overgebracht.

De commissie heeft mij aangegeven in haar definitieve advies te zullen uitgaan van het stemmen met gebruikmaking van technische middelen. De waarborgen waaraan moet worden voldaan, worden in dat advies ook uitgebreid beschreven. Voor het stemmen met technische middelen gaat de commissie uit van het gebruik van open sourceprogrammatuur en een papieren bewijs van de uitgebrachte stem.

Vervolgens kom ik te spreken over de moties. Zoals men weet, is er bij mij op zichzelf een positieve grondhouding ten aanzien van de punten die zijn ingebracht. Ik heb ook zelf al gezegd dat ik vond dat die dingen terug moesten komen. Ik vind de motie eigenlijk voorbarig omdat die in een rare verhouding staat met het traject dat ook met de Kamer is afgesproken.

Het aannemen van de motie van mevrouw Gerkens over de paper trail wil ik ontraden omdat ik deze prematuur vind. Voor zo'n verandering is in ieder geval een aanpassing van het Kiesbesluit noodzakelijk. Bovendien ga je, als je dat zou willen doen, investeren in de huidige stemmachines. Dat kost behoorlijk wat geld terwijl wij nu eigenlijk al weten dat deze machines niet voldoen aan de nieuw eisen die de commissie-Korthals Altes zal stellen. Ik vind dat je deze investering niet moet doen omdat in de toekomst zal blijken dat het weggegooid geld is. Ik kan mij niet voorstellen dat de fractie van de SP dat een goede weg vindt.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Er staat nergens in de motie dat de huidige stemmachines moeten worden aangepast voor paper trail. Wat de motie wel bedoelt, zegt de staatssecretaris al: de Kieswet moet worden aangepast. Dat is een lang traject. Als de staatssecretaris dat traject inzet voor het zomerreces, zouden wij nu twee maanden winst kunnen nemen.

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: In het dictum van

Bijleveld-Schouten

de motie staat: verzoekt de regering over te gaan tot de invoering van een paper trail bij de stemcomputers. Er staat niet: verzoekt de regering over te gaan tot aanpassing van de Kieswet. Dat is wat mevrouw Gerkens hier vraagt en dat kan in dit geval absoluut niet. Daarom ontraad ik het aannemen van deze motie.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Ik geef net een toelichting op mijn motie. Het is gebruikelijk dat de motie samen met de toelichting wordt gezien. Ik zeg nu dat het woord "Nedap" daar niet in voorkomt, en dus ook de stemcomputer niet. Het is de bedoeling dat wij overgaan naar stemmen op een stemcomputer met een paper trail. Daarvoor zijn twee stappen nodig: nieuwe Kieswet, betere stemcomputers. Staatssecretaris, gaat u daarmee aan de slag.

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Mevrouw Gerkens weet dat ik afwacht wat de commissie-Korthals Altes over dat laatste zegt. Ik heb deze wens nadrukkelijk aan de commissie overgebracht en de commissie komt in die richting. Ik vind het prematuur om daarop vooruit te lopen. Bovendien lees ik de motie anders en vind ik het geldverspilling.

Dan kom ik op de motie over de broncode. Wij zullen zeker naar die manier van werken toe gaan. Dat ik dat steun heb ik in het algemeen overleg met de commissie gezegd. De commissie-Korthals Altes komt daar ook op uit. Ik heb dat ook namens de commissie tegen de Kamer gezegd.

Mevrouw Griffith vroeg of ik nog iets over de consequenties kon vertellen. Het probleem is dat bij de verwerving van de huidige stemcomputers door gemeenten niet is geëist dat de broncode openbaar moest zijn. Wij vinden nu allemaal dat dit in de toekomst wel zou moeten. In de tijdelijke regeling hebben wij opgenomen wat de oplossing zou kunnen zijn, namelijk dat wij de broncode zullen opvragen. Leveranciers zouden kunnen zeggen dat zij aan openbaarheid van de broncode niet hoeven mee te werken omdat dat destijds ook niet is geëist. Ook dat zal dus naar alle waarschijnlijkheid veel geld gaan kosten, want hierbij is natuurlijk ook hun bedrijfsbelang in het geding. Dit zou het ene risico kunnen zijn. Het andere risico zou kunnen zijn dat er geen programmatuur voor keuring wordt aangeboden en dat wij dus sowieso zouden moeten uitgaan van stemmen met het rode potlood. Wij hebben dat niet uitgesloten maar nu wij zo ver gaan, zouden wij eigenlijk al zeker kunnen zeggen dat dit het geval zal zijn. Ik acht dat op zich op dit moment niet onaanvaardbaar. Als het gaat om de toekomst deel ik hetgeen de heer Duyvendak en mevrouw Gerkens hebben gezegd, maar ik vind het wel prematuur. Wij hebben daar de commissie-Korthals Altes voor aan het werk gezet. De Kamer was het daarmee eens. Het is dan ook zorgvuldig om er even op te wachten. Ik ontraad dan ook deze motie.

De heer **Duyvendak** (GroenLinks): Die commissies en hun werkwijze is een besluit geweest van het vorige kabinet en geen besluit van de Kamer. Ik zou er overigens erg tevreden over zijn als het de kant op gaat die de staatssecretaris net schetste, dus openbronsoftware en paper trail, maar de vraag is toch of zij niet iets te veel in dromenland leeft als het gaat om de vraag hoe snel alles wat die commissie-Korthals Altes aanbeveelt praktijk is geworden. De vraag is dus wat wij

in die tussenperiode gaan doen. Hoe lang zal die zijn en is het aanvaardbaar dat in die tussenperiode wordt gewerkt met gesloten software en zonder paper trail? In de twee moties wordt uitgesproken dat de Kamer dat niet aanvaardbaar zou vinden. De staatssecretaris zei dat zij dat wel aanvaardbaar zou vinden en dat is toch echt een politiek verschil van mening.

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: In het algemeen overleg heb ik inderdaad gezegd dat ik in de tussentijd met die tijdelijke regeling wil werken en dat ik daarover de regie op mij neem en dat ik het aanvaardbaar vind om op een andere manier te werken. Men moet de broncode melden, maar dat wil nog niet zeggen dat men zich ook kwalificeert, want die tijdelijke regeling bevat nog meer aanpassingen, zodat het risico blijft bestaan dat er gestemd zou moeten worden met het rode potlood. Ik acht dat inderdaad aanvaardbaar, want dat is op zo'n moment toch het meest zekere alternatief.

Ik wijs er overigens op dat het helemaal niet zo eenvoudig zal zijn om het ingevoerd te krijgen als u lijkt te denken. Er komt natuurlijk een gewone aanbestedingsprocedure, het bestek moet goed geschreven worden en dat is sowieso niet snel geregeld. Wat u zei over referenda is gewoon onbegonnen werk, want dat zal echt niet lukken. U moet het in al zijn beperktheid zien. Het was 40 jaar een verweesd dossier en dat vinden wij allemaal geen goede zaak. Wij hebben daarom gezegd dat wij naar de toekomst gaan kijken. Daarvoor is een commissie aan het werk. Voor de tussentijd neem ik de regie en meer kan ik er in dit geval niet van maken. Voor de tussentijd vind ik het aanvaardbaar, maar kan zoals ik ook bij u op tafel heb gelegd niet uitsluiten dat wij met het rode potlood zullen moeten gaan stemmen als de leveranciers niet de goede machines leveren. Als ze al geleverd worden, moeten ze nog voldoen aan andere aspecten van de tijdelijke regeling. Ik ben inderdaad bereid om dat risico te nemen, maar verder dan dat wil ik niet gaan, want dat wordt het onzorgvuldig en zouden wij gewoon moeten wachten op hetgeen waarmee de commissie-Korthals Altes komt.

De heer **Duyvendak** (GroenLinks): U loopt ook het risico van kapitaalvernietiging zoals u dat in de richting van mevrouw Gerkens zei, want ook in de route die u kiest is er een gerede kans dat er Nedap-computers afgekeurd worden door de eisen die u in ieder geval nog wil stellen.

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Dat is zo en dan is het risico dat wij zullen moeten stemmen met het rode potlood!

Voorzitter. Mijn reactie op de laatste motie sluit aan bij hetgeen ik al over de eerste motie heb gezegd. Ik denk niet dat het op dit moment al mogelijk is en ik vind het ook wat prematuur, maar een papieren bewijs van de stem zal er zeker komen als ik kijk naar hetgeen de commissie-Korthals Altes mede op verzoek van de in mijn richting heeft gezegd. Daarom wil ik ook deze motie ontraden.

De beraadslaging wordt gesloten.